

Voimavaroja uusiutuvalle kunnalle: mitä luottamushenkilön pitää tietää neljännestä sektorista?

Kuntamarkkinat 15.9.2021

Keskustelemassa

Pasi Mäenpää, Helsingin yliopisto

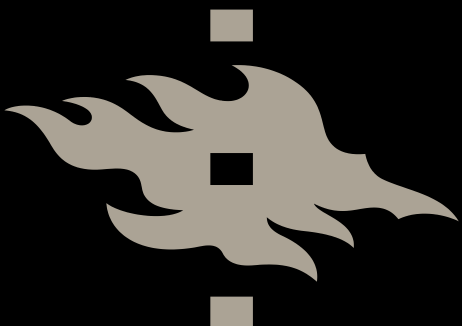
Maija Faehnle, Suomen ympäristökeskus

Päivi Kurikka, Kuntaliitto

Saila Piipari-Huovila, osallisuuskoordinaattori, Kotka

Samuli Isola, kaupunginvaltuutettu, toimituspäällikkö, Kerava

Veli-Matti Karppinen, Kainuun Nuotta ry, kaupunginvaltuutettu, Kajaani

Kaupunkiaktivismi metropolin voimavarana -hanke 2015–2018

Pasi Mäenpää & Maija Faehnle

Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos (&Suomen ympäristökeskus)

Rahoitus: Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka, Ara (+ YM, VM, Heikki von
Hertzenin rahasto, Suomen tietokirjailijat ry ja Sitra)

Pasi Mäenpää &
Maija Faehnle

4.

Vastapaino

SEKTORI

Kuinka kaupunkiaktivismi
haastaa hallinnon, muuttaa
markkinat ja laajentaa
demokratiaa

Neljäs sektori – kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Vastapaino 2021.

Ks. tiivistelmä:

<https://www2.helsinki.fi/fi/kaupunkitutkimusinstituutti/kaupunkiaktivismi-haastaa-hallinnon-muuttaa-markkinat-ja-laajentaa-demokratiaa>

- 1 Johdatus kaupunkiaktivismiin
- 2 Kaupunkiaktivismiin kenttä
- 3 Kohti kaupunkitilan yhteistuotantoa?
- 4 Kansalaislähtöinen jakamistalous
- 5 Kaupunkiaktivismi yhteiskunnallisena liikkeenä
- 6 Neljäs sektori ja itseorganisoituva kaupunki
- 7 Laajentuva demokratia
- 8 Yhteenveto ja itseorganisoituvien kaupunkien tulevaisuudet

Kansalaisyhteiskunnassa kehkeytyy digitalisaation, internetin ja etenkin sosiaalisen median myötä uusi, itseorganisoituvien vertaisverkostojen muodostama toimintakenttä (**4. sektori**). Se muuttaa yhteiskuntia ja vaikuttaa monin eri tavoin vakiintuneisiin organisaatioihin ja niiden instituutioihin (hallinto, talous, demokratia).

Hallinnon kannattaa ja lopulta täytyy lähteä muutokseen mukaan.

Ravintolapäivä
– anarkismista
vientituotteeksi

LEIKKIPUISTOT

Äiti kyllästyi seisomaan tumput suorina, kun lapsi leikki: kehitti vanhemmille oman leikkipuistojumppan

Kiireistä lapsiperhearkea elävät äidit ja isät pääsevät pitämään huolta kunnostaan leikkipuistojumppassa samalla kun lapset leikkivät.

PAULA KOSKINEN

16.4.2018

<https://yle.fi/uutiset/3-10161763>

Yhden äidin ideasta
lähtenyt
leikkipuistojumppa
laajentui kaupungin
organisoimaksi
toiminnaksi Turussa

Myyrmäki-liike: asuinalueen yhteisöllisyys

Jalotus – kiertotalouskeskus ja kestävän elämän yhteisö Keravalla

- Tyhjiin ollut navetta ympäristöineen eläväksi toimintakeskukseksi
- Erilaiset, kaikenikäiset ihmiset kohtaavat – arkinen toiminta yhdistää
- Paikka kokeilla uusia ideoita
- Mm. nuoria kesätyöntekijöinä, työpajalaisina, päihdepysäkin asiakkaina, vastuun saamista eläintenhoitajina, helpotusta ilmastoahdistukseen

Jalotus.fi

Facebookin Hätäkahvit leviävät ympäri maata – "Onhan tämä mieletöntä"

Kokkolalaisten äitien Facebookiin perustama Hätäkahvit-koodi levisi kulovalkean tavoin ympäri Suomea. Idean äidin, Annika Mäkelän mukaan Hätäkahvit yhdistää monta asiaa: se on muun muassa matalan kynnyksen apua ja vastalause sosiaalipalveluiden säästöille.

Ilmiöt 1.12.2014

Hätkäkahvit – apua läheltä arkeen vauvan kanssa

Espoon alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukiryhmä

Suljettu ryhmä

Tietoja

Keskustelu

Jäsenet

Tapahtumat

Kuvat

Tiedostot

Hae tästä ryhmästä

Pikalinkit

Jakamistalouden T&... 1

Kaupunkiaktivismi

SoMe & Kaupunkisuu... 1

Jätkäsaari-liike 2

Helsingin Melojat ja ... 4

Näytä lisää

Olet jäsen

Ilmoitukset

Jaa

Lisää

Kirjoita julkaisu

Kuva tai video

Live-video

Lisää

Kirjoita jotain...

Kuva tai video

Kysely

Tunne/toiminta

LISÄÄ JÄSENIÄ

+ Anna nimi tai sähköpostiosoite...

JÄSENET

1 336 jäsentä

KUVAUS

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden tuki –ryhmä toimi viranomaisia nopeammin

Kahden naisen ruokajakelu Kontulan ostarilla koronakeväänä 2020

<https://blogs.helsinki.fi/yhteisollinen-resilienssi/2021/08/12/kahten-naisen-ruoka-apu/>

Jaettuja työtiloja

Löydä uniikkeja työtiloja ja rentoja työkavereita

Mitä etsit?

Kaikki ilmoitustyytit ▼

Ruudukko

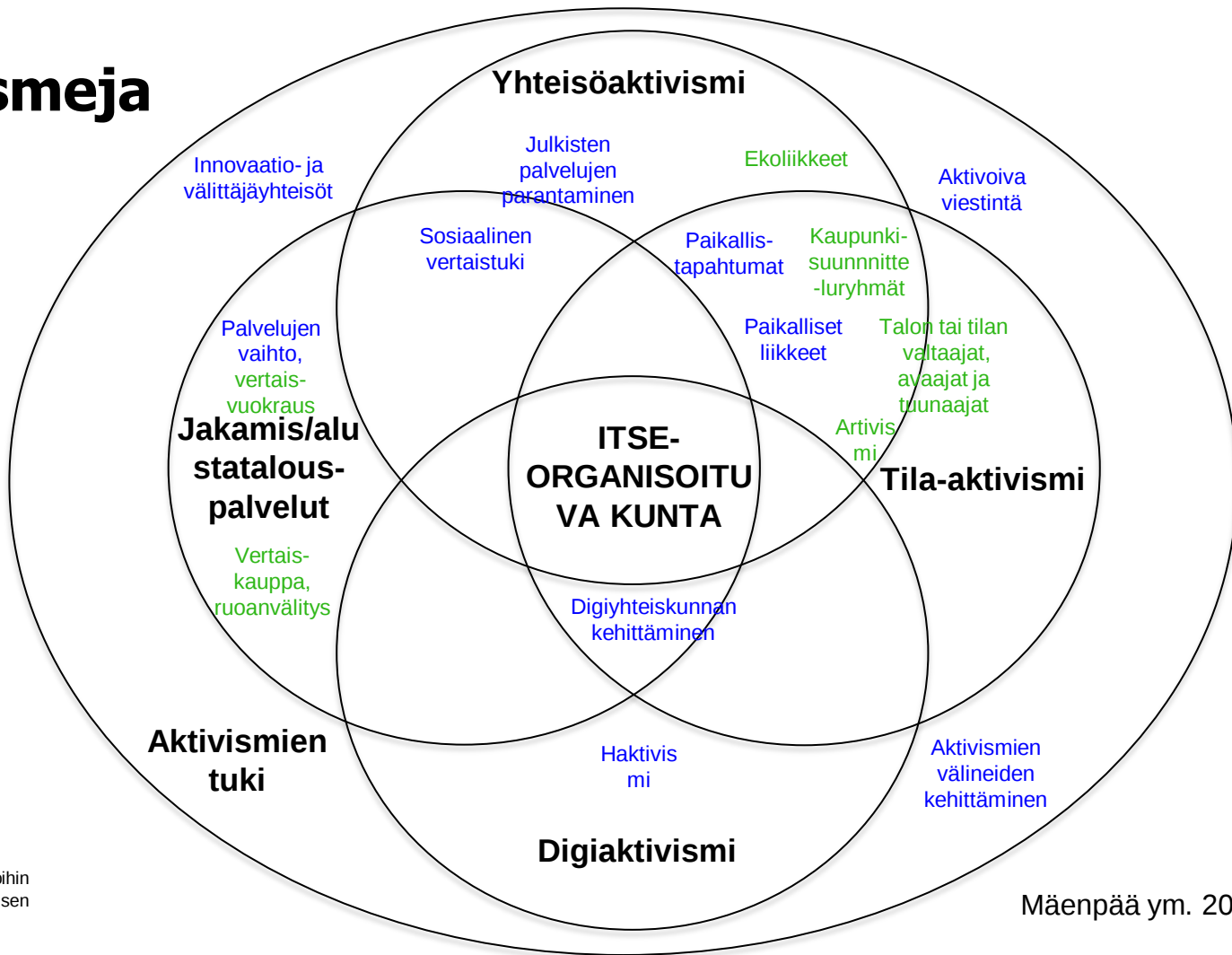
Lista

Kartta

Mushrooming-verkosto: tilat käyttöön yhteisöllisiksi työtiloiksi

Aktivismeja

Vihreällä aktivismityypit, joihin erityisesti voi liittyä ekologisen kestävyuden edistämistä, "ekoaktivismit"

Mäenpää ym. 2017

Kaupunki/paikallisaktivismi

~ Neljännen sektorin toiminta

Kuntalaisten/kaupunkilaisten **organisoimaa omaehtoista yhteistoimintaa**, joka

- tapahtuu yleensä järjestötoiminnan ulkopuolella
- luonteeltaan aloitteellista, proaktiivista, ”koaktiivista” ja rakentavaa
- suuntautuu ensisijaisesti toimintaan, ei poliittiseen mielipiteenmuodostukseen tai poliittiseen vaikuttamiseen
- nojaa tee-se-itse-henkeen ja commons-ajatteluun
- järjestäytyy ja toimii internetin ja somen avulla.

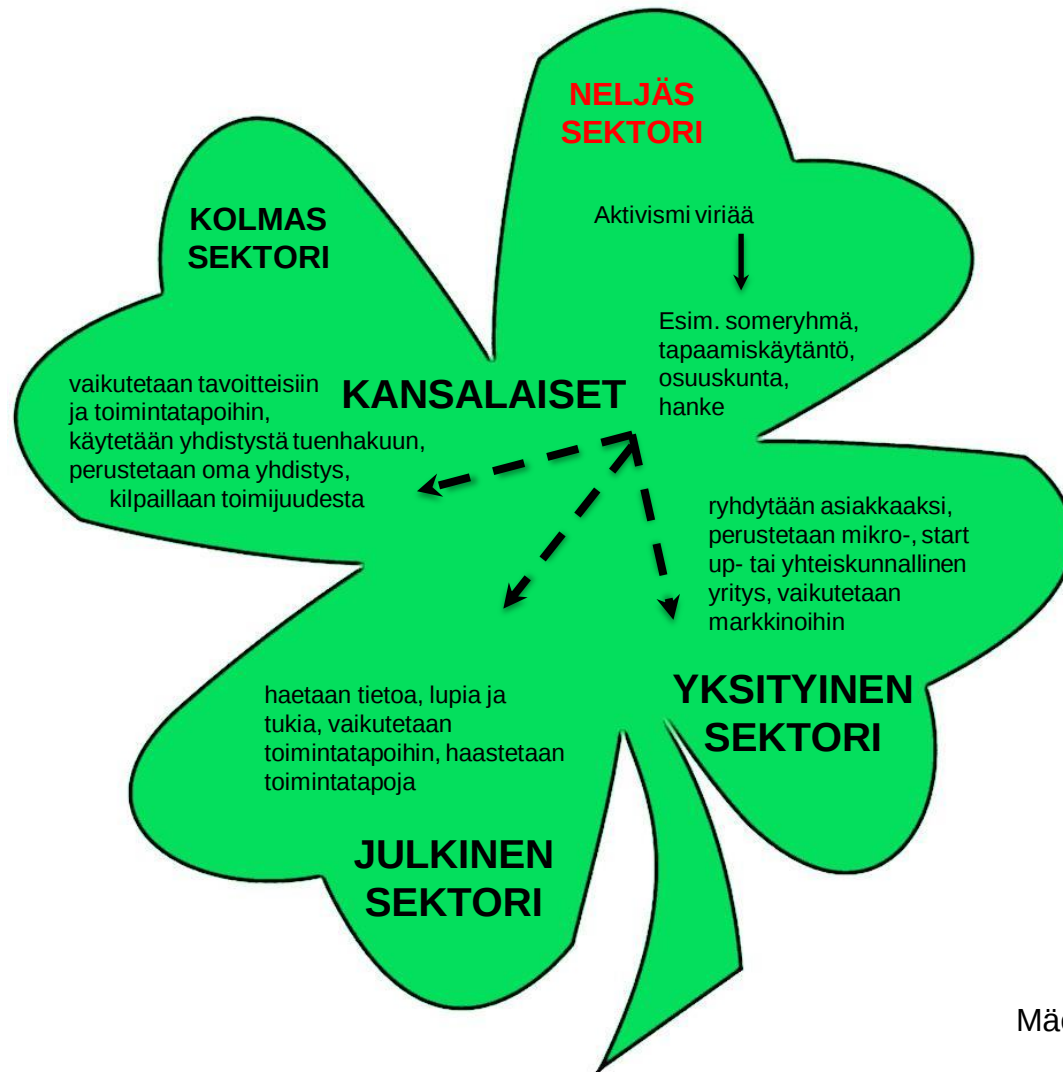
Neljäs sektori - toimijat ja luonne

- Verkostomaisia yhteisöjä, jotka hyödyntävät internetiä, sosiaalista mediaa ja tiedon avoimuutta pyrkien konkreettiseen yhteistoimintaan

Mutta myös

- yleisemmin hybridimäisiä verkostotoimijoita, joissa kansalaistoimijoilla on merkittävä asema
- internetiin, verkostomaiseen hallintaan ja yhteisluomiseen perustuvia toimintatapoja, joita voidaan omaksua myös muilla sektoreilla.

Neljä sektoria

Kansalaistoiminnan ideaalityyppien piirteitä

Neljännen sektorin tyyppinen toiminta	Perinteinen järjestötoiminta
Organisoituminen: esimerkiksi vain some-ryhmä	Organisoituminen: järjestö
Somekeskeinen	Some apuna
Hakkeriasenne vaikuttamiseen	Vaikuttaminen valmistelun ja päätöksenteon kautta
Tapahtumia, toimintaa, DIY	Vaikutusvalta
Yhteisöllisyys	Edustavuus
Verkostoituminen, yritykset	Kumppanina kunta
Avoimuus, jakaminen	Jatkuvuus
Näkyvyys	Edunvalvonta
Hetkellisyys	Hallittu kokonaiskehitys
Hiearkioiden kaihtaminen	Hierarkkisuus
Toiminnan palo, uuden keksintä	Tehdään, koska ennenkin
Proaktiivisuus, YIMBY	Myös vastustamista, NIMBY

Kunta hyvinvoinnin ja osallisuuden rakentajana

- Osallisuutta ja hyvinvointia voi syntyä, kun kunta
 - järjestää niiden edellytyksiä itse
 - mahdollistaa ja tukee muiden, **myös 4. sektorin toimintaa**
- Osallisuuden tekijöitä mm.
 - Elämän perusedellytykset (toimeentulo, terveys, turvallisuus...)
 - Merkityksellinen kuuluminen
 - Hyvän **tekeminen** + tekemisen demokratia – edustuksellisen demokratian laajennus

Osallisuus: ihmisen kokemaa ja konkreettista kuulumista yhteiskuntaan ja elämistä itselle sopivalla tavalla

Saa kuulua! Opas:
[Kestavakaupunki.fi/osallisuus](https://kestavakaupunki.fi/osallisuus)

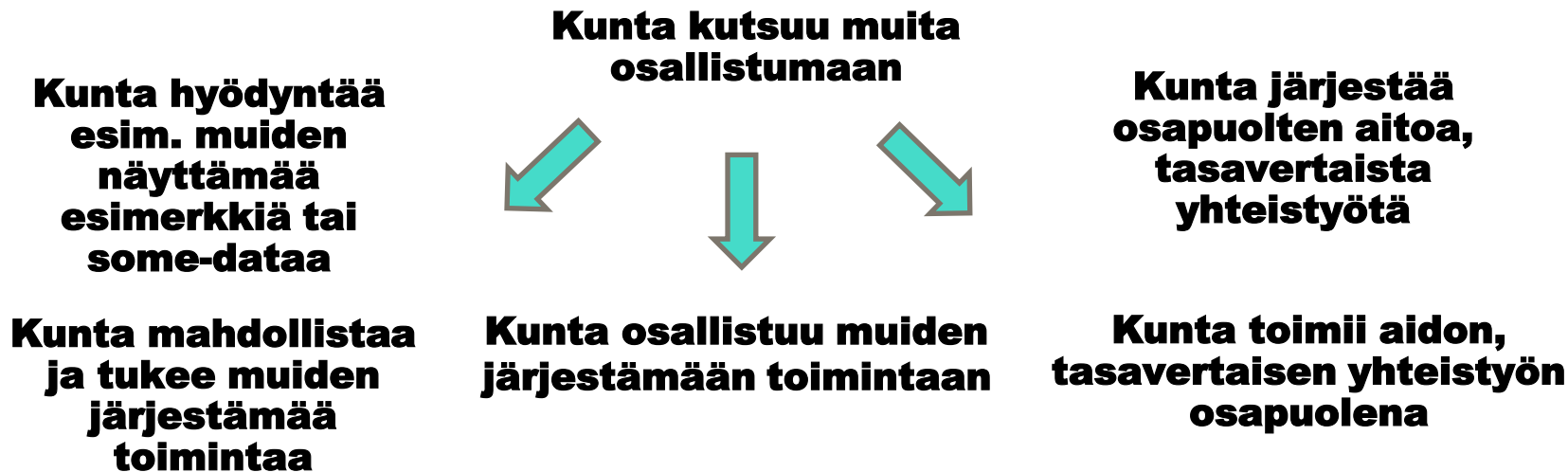
4. sektori osallisuuden ja hyvinvoinnin rakentajana

Neljännen sektorin yhteisöt ja aktiivit:

- 1) tuovat uusia toimintamahdollisuuksia muillekin, myös vähemmän aktiivisille, suoraan ja välillisesti
- 2) luovat toimintamalleja, joita julkinen valta ja kolmas sektori voivat käyttää, mahdollisesti myös heikossa asemassa olevien hyväksi
- 3) toisinaan suuntautuvat suoraan heikossa asemassa olevien auttamiseen

Kunta verkostotoimijana: toimintatapavalikoma laajemmaksi

Usein huomio ollut kuntalaisten kutsumisessa osallistumaan kuntaorganisaation omaan toimintaan ☐ valikoima laajemmaksi: myös omaehtoisen toiminnan edistämistä ja toisaalta myös tasaveroista yhteistyötä mahdollistavia käytäntöjä

Yhdistelmähallinnointi: toimintatapojen kirjo

Kuva 4: Yhdistelmähallinnointia osallisuuden edistämiseksi – esimerkkinä lainauspalvelut. Kuinka monta eri porrasta kunnassasi on käytössä?

Haluatko perustaa oman festarin? Myyrmäestä saa ilmaiseksi lainaan kaiken tarvittavan kaluston pandemian hiipuesssa

Myyrmäki-liike on perustanut kaikille vantaalaisille avoimen tapahtumakalustoa välittävän lainaamon.

Vuonna 2014 Myyrmäki-liike valmisteli elokuvan ulkoilmanäytöstä Myyrmäen asemalla.
KUVA: VILLE MÄNNIKKÖ

Aada Färding HS

1.4. 15:07

<https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000007896915.html>

**Kaupunki investoi
Myyrmäki-liikkeen
lainaamon
kasvattamiseen kaikkia
vantaalaisia
palvelevaksi**

Suuntia kunnan ja 4. sektorin synergiseen yhteiseloön

- **Tunnista:** epämuodolliset toimijat voimavarana
- **Kannusta:** arvostava viestintä. ”ei, koska” ☹️ ”kyllä, ja”
- **Hyödynnä:** kuntalaisten omia ideoita, kiinnostusta ja toimintahalua
- **Kehitä tukemista:** toimintatapavalikoima kokeilujen kautta
- **Kehitä valmiuksia:**
 - Omaehtoiseen toimintaan varautuminen strategiassa
 - Resursointi – missä panostukset tuovat paljon lisäresursseja ja hyötyä mahdollistamalla omaehtoista toimintaa
 - Koulutukset, vertaisoppiminen
 - Hyvinvointitiedon rakentaminen ja hyödyntäminen yhdessä paikallisyhteisöjen kanssa - hyvinvointikertomus 2.0?

Keskusteltavaa

Miten kuntalaisten omaehtoinen, 4. sektorin toiminta on tullut teille (ja kollegoillenne) vastaan toimiessanne luottamushenkilönä? Entä muuten?

Miten kuntanne on toiminut suhteessa tällaiseen kansalaitoimintaan?
Esimerkkejä tukemisesta, hyödyntämisestä?

Millaisia kehittämistarpeita tunnistatte? Esim. toimijoiden ja toiminnan tunnistamisessa, tukemisessa, hyödyntämisessä?

Mitä kuntanne luottamushenkilöiden pitäisi tehdä tarpeisiin vastaamiseksi? Mitä aiotte tehdä?

Välineitä ja vinkkejä

Proke – tukea nuorten omaehtoisen toimintaan

- Nuoret saivat ehdottaa, miten he itse tekisivät kaupungista paremman paikan, ja päättää, kuinka he jakavat 3000 euron budjetin toistensa ideoille. Nuoret päättivät, mikä on tärkeää, miten rahat jaetaan ja miten he hoitavat toteutuksen
- Nuorten halu auttaa muita lisääntyi yhteisen työskentelyn aikana ja nuoret olivat tyytyväisiä kokeiltuun menetelmään
- Suurimmille kaupungeille tehdyn kyselyn mukaan yli 90 % arvostaa nuorten omaehtoista toimintaa ja kaipaa siihen lisää välineitä ja menetelmiä

Kokeiluja omaehtoisen toiminnan tukemiseksi

- **Osallistuva rahoitus Tampereella ja Tuusulassa:** eri rahoituslähteiden yhdistäminen, kuntalainen monissa rooleissa

https://www.tampere.fi/tiedostot/o/DiEJ0TZvD/Osallistuva_rahitus_loppuraportti_Final_saavutettava.pdf

- **Kuntamatch-alusta Joensuussa:** kuntalaiset voivat tuoda omia ideoitaan esille ja samalla ilmoittautua mukaan tekijöiksi ja toteuttajiksi toisten ehdottamiin tapahtumiin tai toimintaan

Onko sinulla idea, mutta et tiedä miten sen voisi toteuttaa?

Uuden osallistuvan rahoitusmallin kokeilu käynnistyy huhtikuussa 2020. Kokeilu on yksi Sitran demokratiakokeilut 2020 –projekteista ja tavoitteena on luoda uusi osallistuvan rahoituksen malli, jossa kunta ja yhteisö yhteistyössä rahoittavat, mahdollistavat ja toteuttavat asukkailla tärkeitä kohteita. Hybridirahoitus on osallistuva rahoitusmalli jossa asukas tai yhteisö ideoi, laatii joukkorahoituskampanjan ja toteuttaa hankkeen. Kunta ja Mesenaatti.me auttavat asukalta kampanjan luomisessa ja toteutuksessa.

[Lue lisää](#)

suomi english

ETUSIVU
KAMPANJAT
MESENAATTI.PRO
INFO
OHJEET
ETIKETTI

KIRJAUDU
REKISTERÖIDY

<https://mesenaatti.me/tuusula/>

Kestavakaupunki.fi/osallisuus

Saa kuulua!

Oivalluksia osallisuuden
edistämiseen
kaupungeissa ja kunnissa

2020

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS (SYKE) / YMPÄRISTÖMINISTERIÖ / ET MAY OY

Keinoja omaehtoiseen toimintaan varautumisessa

Mitä keinoja kuntaorganisaatiolla on varautumisessa paikallisten omaehtoiseen toimintaan?

- ☐ varautumisen ja tukemisen suunnittelu yhdessä toimintaa järjestävien ja siihen osallistuvien kanssa, vaikkapa vuosittain toistuvassa avoimessa tilaisuudessa, joka voi palvella samalla voimavarojen kartoitusta, kapasiteetin kasvattamista ja oppimista (ks. oivallukset 5, 10, 12)
- ☐ kunnan työntekijöiden kouluttaminen, ohjeistaminen ja rohkaiseminen omaehtoisen toiminnan tuomiin mahdollisuuksiin tarttumiseen
- ☐ toimintatapojen valikoiman kehittäminen kokeillen (ks. kuva 4), esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa käytäntöjen luominen pyytämättä tulevien suunnitelmien käsittelyyn
- ☐ johdon tuen takaaminen: onnistumisesta kunnia tekijälle, ongelmien ilmaantuesssa johto ottaa vastuun
- ☐ keskustelu paikallisten kanssa
 - myös sosiaalisessa mediassa
 - osaksi työntekijöiden oikeaa työtä
- ☐ linjaukset yhteensovittamisesta ja yhteistyöstä - millaiseen toimintaan kunta voi lähteä mukaan? Keiden kanssa voidaan solmia kumppanuuksia?
- ☐ linjaukset tukipolitiikasta - miten organisaatiot ja epämuodolliset yhteisöt voivat saada kunnalta rahallista ja muuta tukea toimintaansa? (ks. oivallus 10)
- ☐ lupa-, avustus- ym. hakuprosessien sujuvoittaminen
- ☐ resurssien varaaminen: työaika, budjetti, matalan kynnyksen kokoontumistilat, välineet
- ☐ päätösten vaikutusten ennakkoarviointi omaehtoisen toiminnan kannalta
- ☐ tuntosarvet omaehtoisen toiminnan havainnointiin

- Onko kuntasi tulevaisuudessa yksilöllinen vai yhteisöllinen, itseorganisoituva vai ylhäältä johdettu? Tutustu tästä ketterän kaupungin skenaarioihin
- Välineitä omaehtoisen toiminnan ja hallinnon kohtaamisen tueksi kaupunkiaktivismi.fi/tietopankissa

Tapaustarinoita osallisuuden edistämisestä

Aktivistivirkamiehiä Paraisille!

Pasi Mäenpää, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto

Paraisten kaupunki: Paula Sundqvist, hyvinvointikoordinaattori, Ann-Sofie Isaksson, kulttuuripäällikkö ja Heidi Saaristo-Levin, kaavoituspäällikkö

Kuva Ann-Sofie Isaksson

Oulun neljäs sektori: arvostusta ja asennetta!

Pasi Mäenpää, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto

Merja Niemelä, kuntalaisvaikuttamisen koordinaattori, Oulun kaupunki

Kuva Oulun kaupunki

Saa kuulua! –opas
[Kestavakaupunki.fi/osallisuus](https://kestavakaupunki.fi/osallisuus)

Kriteerit kansalaistoiminnan tukemiseen

Kaupungit jättävät usein tukematta aktivismia siksi, että tukeminen ei olisi demokraattisen tasapuolista kaikille. Silloin hukataan voimavaroja.

Esitämme kriteeristön, jolla demokratian toteutumista kansalaistoiminnan kautta voidaan kontrolloida:

- 1. avoin lähdekoodi ja commons** – onko toiminta lähtökohdiltaan, tuloksiltaan ja tuotoksiltaan kaikkien halukkaiden hyödynnettävissä ja hallinnoitavissa?
- 2. inklusiivisuus** – onko toiminta avointa ja kutsuvaa kaikille kansalaisryhmille?
- 3. itsekorjaavuus** – korjataan vikoja, puutteita, ongelmia ja haitallisia ulkoisvaikutuksia?
- 4. synergiaedut** – tuottaako toiminta hyötyjä yhdessä jonkin toisen toiminnan kanssa?
- 5. innovatiivisuus** – luoko toiminta uusia tapoja toimia tai näkökulmia lähestyä asioita?
- 6. skaalattavuus** – voiko toiminnan mittakaavaa kasvattaa tai levittää muualle?
- 7. strategisuus** – tukeeko toiminta kaupunginhallinnon tavoitteita?

Paikallisaktivismi.fi

Tietoa, välineitä ja ideoita avuksi kansalaisten ja hallinnon kohtaamiseen kaupunkien ja kylien kehittämisessä

Suomi
In English
Kort på svenska

Etusivu

Selaa teemoittain

Tapaustarinat

Käsitteet ja välineet

Ketkä tekemässä

Tutkimus

Pohdintoja

Toimenpiteitä!

Jakaminen ja itse tekeminen hyvinvoinnin ulottuvuuksina

Käytäntöjä yhteiseen ongelmanratkaisuun

Kimuranttien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen vaatii eri toimijoiden osaamista ja yhteistyötä – ”ohut osallistuminen” ei riitä. Suuntaviivoja yhteisen ongelmanratkaisun kehittämiseen tiekartassa: **bit.ly/coretiekartta**

Ohuesta osallistumisesta
yhteiseen
ongelmanratkaisuun

Tiekartta kohti yhteistoiminnallisempaa Suomea

Ajatuslähteitä

- Faehnle, M, Isola, A.-M. & Tuomisto, J. 2021. [Kolme suuntaa kaupunkien osallisuustyölle 2020-luvun jälleenrakennuksessa](#). Kaupungit murroksessa – Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja tulevaisuuden kaupungeille. Helsinki Symposium: Kaupungit 2.0.
- Faehnle, M. ym. 2020. [Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuden edistämiseen kaupungeissa ja kunnissa](#). SYKE & Ympäristöministeriö.
- Lehtinen ym. Ketterän kaupungin skenaariot 2030. [Housingcookbook.com](#)
- Mäenpää, P. & Faehnle, M. 2021. [Neljäs sektori - kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa](#). Vastapaino.
- Mäenpää, P. ym. 2017. Mäenpää, P., Faehnle, M. & Schulman, H. 2017. Kaupunkiaktivismi, jakamistalous ja neljäs sektori. Teoksessa [Kansalaiset kaupunkia kehittämässä](#) (toim. Bäcklund, Häkli & Schulman). Tampere University Press.
- Mäenpää, P. ym. 2020. [Kuluttajat ja kansalaiset jakamistaloudessa - tutkijapuheenvuoroja jakamistalouden kehitykseen](#). TEM oppaat ja muut julkaisut 2020:3.
- Peltonen ym. 2021. Ohuesta osallistumisesta yhteiseen ongelmanratkaisuun – tiekartta kohti yhteistoiminnallisempaa Suomea. [bit.ly/coretiekartta](#), [collaboration.fi](#)
- Ruuskanen, P., ym. 2020. [Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.
- Tullila, M. 2021. [Proke – menetelmä nuorten omaehtoisen toiminnan tukemiseen](#).

Facebook-ryhmiä:

Kaupunkiaktivismi

Jakamistalouden T&K-verkosto

SoMe & Kaupunkisuunnittelu

Kiitos!

pasi.maenpaa@helsinki.fi

maija.faehnle@syke.fi

